

TIESU IESTĀŽU SADARBĪBA KRIMINĀLLIETĀS

Tiesu iestāžu sadarbība krimināllietās ir balstīta uz tiesas spriedumu un nolēmumu savstarpējas atzīšanas principu, un viens no tās pasākumiem ir dalībvalstu tiesību aktu tuvināšana vairākās jomās. Lisabonas līgums satur konkrētāku krimināltiesību telpas izveides pamatu, vienlaikus Eiropas Parlamentam paredzot arī jaunas pilnvaras.

JURIDISKAIS PAMATS

Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 82. līdz 86. pants.

MĒRĶI

Pakāpeniska robežkontroles atcelšana Eiropas Savienībā ir ievērojami atvieglojusi Eiropas iedzīvotāju brīvu pārvietošanos, taču tā ir atvieglojusi arī kriminālnoziedznieku darbību transnacionālā līmenī. Lai pārvarētu pārrobežu noziedzības problēmu, brīvības, drošības un tiesiskuma telpa (BDTT) ietver arī pasākumus, ar kuriem sekmē dalībvalstu tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās. Priekšnoteikums ir savstarpējas atzīšanas princips. Ir noteikti īpaši pasākumi, ar kuriem apkaro transnacionālo noziedzību un nodrošina to, ka cietušo, aizdomās turēto un ieslodzīto personu tiesības aizsargā visā Savienībā.

SASNIEGUMI

A. Svarīgākie ES akti par tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās

1. Pieņemšanas procedūras

LESD noteikts, ka lielākā daļa pasākumu sakarā ar tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās tiek pieņemti saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru, un tie tiek pakļauti izskatīšanai Eiropas Savienības Tiesā. Tomēr, pat neaplūkojot brīvības, drošības un tiesiskuma telpas specifiskās iezīmes (nepiedalīšanās klauzulas attiecībā uz Apvienoto Karalisti, Īriju un Dāniju (LESD 21. un 22. protokols) un valstu parlamentu privileģēto lomu (1. un 2. protokols)), tiesu iestāžu sadarbība krimināllietās un policijas iestāžu sadarbība nav pilnībā iekļauta ES institucionālajā struktūrā un saglabā vairākas sākotnējās iezīmes no laika pirms Lisabonas līguma pieņemšanas:

- Komisija daļa savas iniciatīvas tiesības ar dalībvalstīm, taču ar nosacījumu, ka šīs dalībvalstis pārstāv ceturto daļu no Padomes locekļiem (LESD 76. pants);

- ar Parlamentu vien apspriežas par īpašiem pasākumiem attiecībā uz tiesu iestāžu sadarbību krimināllietās, kurus Padome pēc tam vienprātīgi pieņem. Ja Padomē nav vienprātības, tad deviņām un vairāk dalībvalstīm tomēr ir iespējama kopdarbība uz plašinātas sadarbības pamata.
- 2.** Galvenie tiesību akti, kas pieņemti saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru:
- a.** Kopējie minimālie standarti kriminālprocesiem:
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2010. gada 20. oktobra Direktīva [2010/64/ES](#) par tiesībām uz mutisko un rakstisko tulkojumu kriminālprocesā;
 - Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 22. maija [Direktīva 2012/13/ES](#) par tiesībām uz informāciju kriminālprocesā;
 - Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 22. oktobra Direktīva [2013/48/ES](#) par tiesībām uz advokāta palīdzību kriminālprocesā un Eiropas apcietināšanas ordera procesā, par tiesībām uz to, ka pēc brīvības atņemšanas informē trešo personu, un par tiesībām, kamēr atņemta brīvība, sazināties ar trešām personām un konsulārajām iestādēm;
 - Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 9. marta [Direktīva \(ES\) 2016/343](#) par to, lai nostiprinātu konkrētus nevainīguma prezumpcijas aspektus un tiesības piedalīties klātienē lietas izskatīšanā tiesā kriminālprocesā;
 - Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 11. maija [Direktīva \(ES\) 2016/800](#) par procesuālajām garantijām bērniem, kuri ir aizdomās turētie vai apsūdzētie kriminālprocesā;
 - Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 26. oktobra [Direktīva \(ES\) 2016/1919](#) par juridisko palīdzību aizdomās turētajiem un apsūdzētajiem kriminālprocesā un pieprasītajām personām Eiropas apcietināšanas ordera procesā.
- b.** Cīņa pret terorismu:
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 27. aprīļa [Direktīva \(ES\) 2016/681](#) par pasažieru datu reģistra (PDR) datu izmantošanu teroristu nodarījumu un smagu noziegumu novēršanai, atklāšanai, izmeklēšanai un saukšanai pie atbildības par tiem;
 - Eiropas Parlamenta un Padomes 2017. gada 15. marta [Direktīva \(ES\) 2017/541](#) par terorisma apkarošanu un ar ko aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/475/TI un groza Padomes Lēmumu 2005/671/TI.
- c.** Cīņa pret korupciju, kibernoziēdzību, krāpšanu un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanu:
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 12. augusta [Direktīva 2013/40/ES](#) par uzbrukumiem informācijas sistēmām, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2005/222/TI (Kibernoziēdzības direktīva);
 - Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa [Direktīva 2014/42/ES](#) par nozieguma rīku un noziēdzīgi iegūtu līdzekļu iesaldēšanu un konfiskāciju Eiropas Savienībā;

- Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 16. aprīļa [Direktīva 2014/57/ES](#) par kriminālsodiem par tirgus ļaunprātīgu izmantošanu (tirgus ļaunprātīgas izmantošanas direktīva);
 - Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 15. maija [Direktīva 2014/62/ES](#) par euro un citu valūtu krimināltiesisko aizsardzību pret viltošanu un ar ko aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2000/383/TI;
 - Eiropas Parlamenta un Padomes 2017. gada 5. jūlija [Direktīva \(ES\) 2017/1371](#) par cīņu pret krāpšanu, kas skar Savienības finanšu intereses, izmantojot krimināltiesības;
 - Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 23. oktobra [Direktīva \(ES\) 2018/1673](#) par nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas apkarošanu ar krimināltiesībām;
 - Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 14. novembra [Regula \(ES\) 2018/1805](#) par iesaldēšanas rīkojumu un konfiskācijas rīkojumu savstarpējo atzīšanu;
 - Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 17. aprīļa [Direktīva \(ES\) 2019/713](#) par krāpšanas un viltošanas apkarošanu attiecībā uz bezskaidras naudas maksāšanas līdzekļiem un ar ko aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/413/TI.
- d.** Informācijas apmaiņa starp dalībvalstīm un ES aģentūrām:
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 3. aprīļa [Direktīva 2014/41/ES](#) par Eiropas izmeklēšanas rīkojumu krimināllietās;
 - Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 14. novembra [Regula \(ES\) 2018/1726](#) par Eiropas Savienības Aģentūru lielapjoma IT sistēmu darbības pārvaldībai brīvības, drošības un tiesiskuma telpā (*eu-LISA*) un ar ko groza Regulu (EK) Nr. 1987/2006 un Padomes Lēmumu 2007/533/TI un atceļ Regulu (ES) Nr. 1077/2011;
 - Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 28. novembra [Regula \(ES\) 2018/1862](#) par Šengenas Informācijas sistēmas (SIS) izveidi, darbību un izmantošanu policijas sadarbībā un tiesu iestāžu sadarbībā krimināllietās un ar ko groza un atceļ Padomes Lēmumu 2007/533/TI un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1986/2006 un Komisijas Lēmumu 2010/261/ES;
 - Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 17. aprīļa [Regula \(ES\) 2019/816](#), ar ko Eiropas Sodāmības reģistru informācijas sistēmas papildināšanai izveido centralizētu sistēmu (*ECRIS-TCN*) tādu dalībvalstu identificēšanai, kurām ir informācija par notiesājošiem spriedumiem par trešo valstu valstspiederīgajiem un bezvalstniekiem, un ar ko groza Regulu (ES) 2018/1726. Šī regula ir saistīta ar priekšlikumu direktīvai, par kuru Parlaments 2019. gada 12. martā pieņēma savu [nostāju pirmajā lasījumā](#), un kas attiecas uz informācijas apmaiņu par trešo valstu valstspiederīgajiem un Eiropas Sodāmības reģistru informācijas sistēmu (*ECRIS*)^[1]. Direktīva pašlaik vēl nav publicēta *Oficiālajā Vēstnesī*;

[1]Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai, ar ko groza Padomes Pamatlēmumu 2009/315/TI attiecībā uz informācijas apmaiņu par trešo valstu valstspiederīgajiem

— Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 20. maija [Regula \(ES\) 2019/818](#), ar ko izveido satvaru ES informācijas sistēmu sadarbībai policijas un tiesu iestāžu sadarbības, patvēruma un migrācijas jomā un groza Regulas (ES) 2018/1726, (ES) 2018/1862 un (ES) 2019/816.

e. Cietušo aizsardzība:

— Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 5. aprīļa [Direktīva 2011/36/ES](#) par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI;

— Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 13. decembra [Direktīva 2011/92/ES](#) par seksuālas vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālas izmantošanas un bērnu pornogrāfijas apkarošanu, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2004/68/TI;

— Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 13. decembra [Direktīva 2011/99/ES](#) par Eiropas aizsardzības rīkojumu;

— Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra [Direktīva 2012/29/ES](#), ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI.

B. Aģentūras tiesu iestāžu sadarbībai krimināllietās un citās saistītās struktūras

1. Eiropas Savienības Krimināllietu tiesu sadarbības aģentūra (Eurojust)

[Eurojust](#) stimulē un uzlabo izmeklēšanas un saukšanas pie atbildības koordināciju un sadarbību starp dalībvalstu iestādēm. Jo īpaši tā atvieglo starptautisku savstarpējās tiesiskās palīdzības pieprasījumu izpildi un izdošanas pieprasījumu īstenošanu. *Eurojust* atbalsta dalībvalstu iestādes jebkādā veidā, lai padarītu efektīvāku to izmeklēšanu un saukšanu pie atbildības par pārobežu noziegumiem.

Eurojust pēc dalībvalsts pieprasījuma var palīdzēt tai izmeklēšanā un kriminālvajāšanā attiecībā uz konkrēto dalībvalsti un trešo valsti, ja *Eurojust* un trešā valsts ir noslēgušas sadarbības nolīgumu vai ja ir pierādīta būtiska interese.

Eurojust nodarbojas ar tādiem pašiem noziegumu un nodarījumu veidiem, kuri ietilpst arī Eiropas Savienības Aģentūras tiesībaizsardzības sadarbībai (Eiropola) kompetencē, piemēram, terorisms, narkotiku tirdzniecība, cilvēku tirdzniecība, viltošana, nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācija, kibernoziēdzība, noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu vai sabiedriskiem labumiem, tostarp krāpšana un korupcija, noziedzīgi nodarījumi, kas skar Savienības finanšu intereses, noziegumi pret vidi un dalība noziedzīgā organizācijā. Pēc dalībvalsts lūguma *Eurojust* var arī palīdzēt citu veidu nodarījumu izmeklēšanā un kriminālvajāšanā.

Pašreizējais *Eurojust* tiesiskais regulējums (Padomes 2008. gada 16. decembra Lēmums 2009/426/TI par *Eurojust* stiprināšanu un ar kuru groza Lēmumu 2002/187/TI, ar ko izveido *Eurojust*, lai pastiprinātu cīņu pret smagiem noziegumiem) stājās spēkā 2009. gada 4. jūnijā. Tomēr no 2019. gada 12. decembra tā vietā tiks piemērota Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 14. novembra [Regula \(ES\) 2018/1727](#) par Eiropas

un attiecībā uz Eiropas Sodāmības reģistru informācijas sistēmu (ECRIS) un ar ko aizstāj Padomes Lēmumu 2009/316/TI.

Savienības Aģentūru tiesu iestāžu sadarbībai krimināllietās (*Eurojust*) un ar ko aizstāj un atceļ Padomes Lēmumu 2002/187/TI.

Eurojust publicē [gada pārskatus](#). Tā mītne atrodas Hāgā (Nīderlandē).

2. Eiropas Prokuratūra (EPPO)

Padomes 2017. gada 12. oktobra [Regula \(ES\) 2017/1939](#), ar ko īsteno ciešāku sadarbību Eiropas Prokuratūras (*EPPO*) izveidei, ir spēkā no 2017. gada 20. novembra. Parlaments ar savu [2017. gada 5. oktobra normatīvo rezolūciju](#) ir devis piekrišanu Padomes regulas priekšlikumam.

Tiklīdz *EPPO* būs izveidota, tā sāks veikt izmeklēšanas un kriminālvajāšanas pienākumus no dienas, ko noteiks ar Komisijas lēmumu un pēc Eiropas galvenā prokurora priekšlikuma. Šī diena ir vismaz trīs gadi pēc Eiropas Prokuratūras regulas spēkā stāšanās dienas.

Eiropas galveno prokuroru uz septiņu gadu pilnvaru termiņu, kas nav atjaunojams, iecels Parlaments un Padome, kopīgi par to vienojoties.

Paredzams, ka *EPPO* sāks darboties 2020. gada beigās vai 2021. gada sākumā. Tā būs neatkarīga iestāde, kas būs atbildīga par izmeklēšanu, kriminālvajāšanu un tiesvedību attiecībā uz noziegumiem pret ES budžetu, piemēram, krāpšana, korupcija vai pārrobežu krāpšana PVN jomā, un kuru apjoms pārsniedz 10 miljonus EUR.

Lielākā daļa dalībvalstu ir pievienojušās *EPPO*, savukārt tās dažas dalībvalstis, kas pašlaik sistēmā nepiedalās, var pievienoties jebkurā laikā. *EPPO* centrālais birojs atradīsies Luksemburgā, turpat strādās arī galvenais prokurors un prokuroru kolēģija, ko veidos visu iesaistīto dalībvalstu pārstāvji.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Parlamentam ir bijusi būtiska loma ES tiesību aktu izstrādē tiesu iestāžu sadarbības krimināllietās jomā, padarot cīņu pret noziedzību un korupciju par politisku prioritāti. Tas strādājis pie tiesu iestāžu sadarbības krimināllietās saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru uz vienlīdzīgiem pamatiem ar Padomi. Parastā likumdošanas procedūra attiecas uz gandrīz visām ES krimināltiesību jomām ar dažiem izņēmumiem, tostarp, jo īpaši, piekrišanas procedūru *EPPO* izveidei.

Galvenais instruments tiesu iestāžu sadarbībai krimināllietās starp dalībvalstīm ir *Eurojust*. *Eurojust* reformas gaitā Parlaments aktīvi aizstāvēja plašāku parlamentāro uzraudzību un datu aizsardzības noteikumu pilnveidošanu.

Turpinās darbs pie politikas virzienu izstrādes tiesu iestāžu sadarbībai krimināllietās, īpašu uzmanību pievēršot ES mēroga draudu un noziedzības efektīvākai apkarošanai. Parlaments ir pieņēmis konkrētus pasākumus, lai apkarotu terorismu, starptautisko noziedzību, korupciju, krāpšanu un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un aizsargātu cietušo, aizdomās turēto un ieslodzīto tiesības visā Savienībā. Ir pieņemti arī vairāki pasākumi, kuru mērķis ir uzlabot informācijas apmaiņu starp dalībvalstīm.

Kristiina Milt
05/2019

